

Η ΑΠΛΟΤΗΤΑ ΩΣ ΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

Δημήτρης Κ. Μπάκας

Προοίμιο

« Η γλώσσα που μου αρέσει είναι μια γλώσσα απλή και αφελής, ανεπιτήδευτη, ίδια στο στόμα και ίδια στο χαρτί, μια γλώσσα ζουμερή , κοφτή και πυκνή, όχι λεπτεπίλεπτη και περιποιημένη....», αυτά έλεγε ο Μονταίνιος και είχε δίκαιο. Πάντα προτιμάμε μια αλήθεια απλή, αντίστοιχη με την πολυπλοκότητα της πραγματικότητας, αλλά δίχως το βάρος της σύγχυσης του πνεύματος.

Η απλότητα είναι **ευφυΐα** και **τέχνη** αλλά και **αρετή**. Να λέμε την **αλήθεια**. Να λέμε το **πολύπλοκο** πιο απλά, αλλά **ουσιαστικά**, χωρίς προσποίηση. **Απλότητα του αληθινού και ας είναι πολύπλοκο**. Πόσο εύκολο είναι αυτό; **Απλό είναι το απέριττο**. Ό,τι απαιτείται για να κατανοηθεί σωστά κάτι, χωρίς να μειώνεται η ουσία του. **Δεν ταυτίζεται με το απλοϊκό**. Είναι μια λεπτή προσέγγιση της αλήθειας, χωρίς φτιασίδια που την αλλοιώνουν. Μια αρμονική θεώρηση των μερών με ματιά διαφάνειας. Απλό, αλλά και τόσο δύσκολο. **Αξίζει πολύ και συνιστά μια αρετή, που την κατορθώνουν ελάχιστοι**.

Εισαγωγή

Ο απλός άνθρωπος ζει απλά, όπως αναπνέει. Μιλάει απλά, δίχως περισσή προσπάθεια για αίγλη και χωρίς εντροπή. Η απλότητα δεν είναι μια αρετή που προστίθεται στην ύπαρξη του ανθρώπου, αλλά είναι η **ίδια η ύπαρξη του ανθρώπου χωρίς στολίσματα παραπανίσια**. Είναι μια **σπάνια αρετή, ίσως η πιο ανάλαφρη και η πιο διάφανη**. Είναι το **αντίθετο του περίτεχνου**. Απεχθάνεται τα ψέματα, τις υπερβολές και τις ρητορείες, γι' αυτό είναι και η **πιο αληθινή**. Το αντίθετο της πολυπλοκότητας, της πολυσημίας, της αμφισημίας και της αλαζονείας, γι' αυτό είναι η **πιο δύσκολη** και η **πιο σπάνια αρετή!**

Η πραγματικότητα είναι πολύπλοκη, αλλά διαμορφώνεται από απλά πράγματα και από τις σχέσεις μεταξύ τους. Η διαπλοκή αιτίων και αιτιατών εξισορροπείται, δυναμικά, σε ένα όλο που τελικά παρουσιάζεται ως **απλό**, γιατί είναι αποτέλεσμα αντιθέσεων και συγκρούσεων και που υποχρεώνονται σε σύνθεση.

Απλότητα και πολυπλοκότητα

Απλότητα δεν σημαίνει μειωμένη νοημοσύνη, όπως και ευφυΐα δεν σημαίνει συσσώρευση εμποδίων. Είναι μια πολυπλοκότητα σκέψης που καταλήγει σε μια απλότητα **«βλέμματος»**. «Όλα είναι πολύ πιο απλά από όσο μπορούμε να φανταστούμε και ταυτόχρονα πολύ πιο περίπλοκα από όσο μπορούσαμε να διανοηθούμε» έλεγε ο Γκαίτε. Μία τεράστια πολυπλοκότητα της πραγματικότητας, καθίσταται τελικά **απλότητα της ύπαρξης**. Το **αντίθετο του απλού δεν είναι το πολύπλοκο, αλλά το κίβδηλο**.

Το απλό είναι αυτό που λέμε **«κοινό αίσθημα»** και **ορθή κρίση**, όταν δεν μπλοκάρεται από τις γνώσεις ή τα πιστεύω. **Ό,τι η ψυχή μας «βλέπει» με ειλικρίνεια**. Είναι, συνήθως πχ. αδύνατο να περιγράψουμε την αληθινή ομορφιά με λόγια, αλλά η ψυχή την **αισθάνεται αμέσως, όταν την αντικρίσει!** Αρκεί να είναι ικανή να την αναγνωρίσει.

Η **λογική** συνιστά την προϋπόθεση για όλες τις σκέψεις, αρκεί να είναι ικανή για σκέψεις. Δεν αυτοπαγιδεύεται, πρέπει να είναι διαυγής. Συνήθως ανάμεσα σε δύο αποδεικτικές διαδικασίες, οι επιστήμονες συνηθίζουν να **προτιμούν την πιο απλή**. $E=mc^2$, τι πιο απλό αλλά και πολύπλοκο !!! **Εμπιστεύονται την απλότητα της πραγματικότητας, παρά την πολυπλοκότητα του πνεύματος**. Απλότητα είναι η τέχνη της αναγωγής του πολύπλοκου σε απλό και όχι το αντίθετο. Είναι η **σαφήνεια σκέψης**. Γιατί, άραγε, να είμαστε **σχοινοτενείς** και **δυσνόητοι**, όταν μπορούμε να είμαστε **σαφείς**; Τα ρηχά νερά μάς ξεγελούν μόνον όταν είναι **θολά!** **Τα επιχειρήματα είναι πιο πειστικά όταν είναι απλά**.

Ο **σχολαστικισμός** είναι **διαχρονικός**. Κάθε γενιά έχει τους «σοφιστές» της. Τώρα έχουμε και τους «ξερόλες» ! Γιατί η ασάφεια προστατεύει, όπως και η πολυπλοκότητα. Όμως, η φιλοσοφία και η σκέψη πρέπει να γίνονται κατανοητές από τους πολλούς, με τη θέλησή τους.

Σχολιασμός

Η απλότητα είναι μια διανοητική αρετή, γιατί συνιστά δύναμη για να αποβληθεί το περιττό, που θολώνει τη σκέψη και την αλήθεια. Είναι, προσέτι, ηθική και πνευματική αρετή, γιατί συνιστά αγνότητα καρδιάς, ειλικρίνεια του λόγου και ευθύτητα συμπεριφοράς.

Η απλότητα δεν πρέπει να ταυτίζεται με την ειλικρίνεια. Η υπέρ-απλούστευση μπορεί να κρύβει την αλήθεια και δεν αποκλείει το ενδεχόμενο υποκρισία. Θα μπορούσαμε να πούμε απλά ότι είναι η **απουσία τεχνασμάτων και τακτικής σκοπιμότητας. Καλύτερα ένα απλό ψέμα από μια υπολογισμένη ειλικρίνεια.** Ανεπεξέργαστη, ίσως να είναι λιγότερο σωστή, αλλά αποπνέει αίσθηση καθαρότητας, γιατί είναι ανυπόκριτη και αθώα. **Αποπνέει γαλήνη** που γοητεύει, όταν τη δούμε με αγνά μάτια. Είναι το αντίθετο του ναρκισσισμού και της έπαρσης, γιατί συστέλλεται το εγώ και αναδύεται **αρμονικότητα.**

Απλότητα σημαίνει **αυθορμητισμός, ευφρόσυτος αυτοσχεδιασμός και ανυστεροβουλία.** Δεν χρειάζεται δύναμη επιβολής, γι' αυτό αποπνέει μια αίσθηση ελευθερίας. **Είναι μια ευτυχισμένη αθωότητα.** Ασχολείται με την πραγματικότητα, χωρίς φτιασίδια. Λέει αυτό που θεωρεί αληθές και σωστό αποφεύγοντας τη φιλαυτία. Συνιστά το **αληθινό χαρακτηριστικό** κάθε αρετής. Κάθε αρετή παύει να είναι αρετή, όταν απλά φαίνεται ως αρετή. Δεν ισχύει ό,τι ισχύει... για τη Γυναίκα του Καίσαρος, που πρέπει είναι και να φαίνεται «τίμια!!». **Κάθε αρετή είναι τίμια, άλλως δεν είναι αρετή!**

Η απλότητα γοητεύει πάντα, αλλά δεν συνιστά δικαιολογία για τα πάντα! Όποιος χρησιμοποιεί την απλότητα για να γοητεύσει ήδη την έχει **αχρηστεύσει.** Θα λέγαμε είναι αρετή «παιδική»!! Μια «παιδικότητα», που σήμερα και τα παιδιά την έχουν χάσει! «Όπως τα πετεινά του ουρανού... και τα κρίνα του αγρού...» του Ευαγγελίου. Δεν μπορούμε, όμως, να ζήσουμε τόσο απλά, όπως τα πουλάκια και τα φυτά. Μας το θυμίζει η **φρόνηση**, που είναι πιο ρεαλιστική αρετή, ενώ η **απλότητα** μάς ανεβάζει σε πιο πνευματικό ανθρώπινο σκαλί. **Όλα είναι απλά για το Θεό και όλα είναι θεϊκά για τους απλούς!**

Το πολύ απλό και το υπερβολικά πολύπλοκο είναι **αντανακλάσεις του ιδίου πράγματος.** Σαν τον ρωμαϊκό θεό Ιανό, που παρουσιάζεται συνήθως να κοιτά προς δύο κατευθύνσεις, έχοντας δύο πρόσωπα αχώριστα μεταξύ τους. Μια κατάσταση που φαίνεται απλή προκαλεί ταυτόχρονα πολύπλοκες διεργασίες μέσα στο μυαλό. Έτσι περιπλέκονται η **απλότητα** με την **πολυπλοκότητα.** Μια «σύμπτωση των αντίθετων», που πιστεύτηκε ενίοτε, ως θεός! Σύμφωνα με τη κβαντική θεωρία, το απόλυτο κενό και πληρότητα ενέργειας συνυπάρχουν! Κατά τη θεωρία του χάους η χαοτική διαδικασία μπορεί να δημιουργήσει κανονικές μορφές. Πχ. οι τυχαίες διακυμάνσεις σε μια κατσαρόλα με νερό που βράζει συνδυάζονται και σχηματίζουν σχήμα εξαγωνικών δινών!

Αποτιμήσεις

Από μια **χαοτική κατάσταση** αναδύεται μια **τάξη** και μια **τάξη** μπορεί να εκφυλιστεί σε **αταξία.** Εάν παρατείνουμε την πολυπλοκότητα πολύ μακριά θα γίνει **καθαρή τύχη.** Αλλά και εάν συμπίεσουμε το **απλό** θα **ξεπηδήσει η πολυπλοκότητα.** Εδώ αναφέρεται η **σημασία της απλότητας ως αρετής.** Η κοινωνία μας λαμβάνει μια σχετικά **απλή και σταθερή μορφή**, που πηγάζει από πολύπλοκα όνειρα, τις επιθυμίες και τη συνεισφορά των μελών της. Κάθε άτομο, έχοντας ελευθερία επιλογής, είναι εν μέρει δημιουργήμα της κοινωνίας στην οποία ζει. Μια υγιής κοινωνία απορροφά την ενέργεια και τη δημιουργικότητα των μελών της και ταυτοχρόνως τους παρέχει **αξίες, ηθική και μια κοινή αντίληψη της σπουδαιότητας της κοινωνίας.** Έτσι στην κοινωνική ζωή που μοιάζει ιδιαίτερα πολύπλοκη, είναι δυνατόν να εμφανισθεί **μία απρόβλεπτη τάξη.** Και όταν τα πράγματα μοιάζουν να είναι απλά, πρέπει να είμαστε έτοιμοι να υποδεχτούμε τις κρυμμένες **λεπτές διαφορές και την πολυπλοκότητα!**

Η απλότητα και η πολυπλοκότητα δεν εμπεριέχονται τόσο στα πράγματα καθαυτά, αλλά στον τρόπο με τον οποίο τα πράγματα επιδρούν το ένα στο άλλο και εμείς με τη σειρά μας αλληλοεπιδρούμε με αυτά. Ό,τι μοιάζει υπερβολικά απλό αποδεικνύεται όλο και πιο, πολύπλοκο όσο περισσότερο εμβαθύνουμε στις λεπτομέρειές του. Όλα συνδέονται με τα πάντα άρα είμαστε

υποχρεωμένοι να έχουμε ολιστική αντίληψη. Σε μια κοινωνία που κατακλύζεται από την «πληροφορία» η γενίκευση και η απλοποίηση κυριαρχούν. Οι απλοποιήσεις χρησιμοποιούνται, συνήθως από **δημαγωγούς**, προκειμένου να αποκτήσουν δύναμη και να προκαλούν αυταπάτες και στερεότυπα. Το «εμείς» απέναντι από το «αυτοί». Προκαλείται σύγχυση και χρησιμοποιούνται **απλοποιημένοι δυισμοί**.

Είμαστε υποχρεωμένοι να ξαναβρούμε τις δοκιμασμένες αρετές. Να κινηθούμε σε μια κορυφογραμμή ή σε τεντωμένο σχοινί, ανάμεσα στις υπεραπλουστευμένες επιλογές που αδιαφορούν για τις λεπτές διακρίσεις και την υπερβολικά πολύπλοκη άμεση δράση και τις ξεκάθαρες αποφάσεις. Είναι ένα είδος υψηλής τέχνη η απλότητα. Αποκτιέται σιγά –σιγά με κόπο και προσπάθεια. Παράδειγμα η χρήση της γλώσσας, με την οποία εκφράζουμε θαυμάσια ευρύτατα θέματα με απλότητα και σαφήνεια, αλλά μπορούμε εύκολα να οδηγηθούμε σε πλατειασμούς και ασάφειες, όπου χάνεται το νόημα και η ουσία!

Η απλότητα, ως αρετή, δεν σημαίνει κατάργηση αλλά υπέρβαση της σκέψης ή της συνείδησης. Βασίζεται στη γνώση και μάλιστα στη βαθύτερη και σοφότερη. Απελευθερώνεται από τις άπειρες λεπτομέρειες, τις οποίες δεν τις αγνοεί, αλλά τις συνθέτει δημιουργικά σε όλο. Απελευθερώνεται από τα δεσμά των λεπτομερειών. Δίχως την απλότητα ούτε διαυγής στοχασμός υπάρχει ούτε πλήρης σκέψη είναι εφικτή. Γιατί βυθιζόμαστε στις λεπτομέρειες και χάνουμε την ουσία.

Το αληθινό, συνήθως, είναι απλό, αρκεί να γίνει κατανοητό. Η απλότητα συνήθως μας προστατεύει από τον κομπασμό και αλαζονεία. Δεν μας επιτρέπει να παρασυρθούμε και να χάσουμε την αίσθηση της πραγματικότητας και να εκλάβουμε τον εαυτό μας, ως αυθεντία. Σημαίνει ελευθερία και διαφάνεια. Ακριβώς, γι' αυτό, **θαρρούμε ότι το πιο ευεπίφορο για την ολιστική παιδεία είδος συγγραφής κειμένων είναι το Δοκίμιο. Σε μια εποχή ακραίας εξειδίκευσης της γνώσης, του κατακλυσμού των πληροφοριών που θολώνουν τις γνώσεις και απομακρύνουν κάθε δυνατότητα προσέγγισης της αλήθειας, το **Δοκίμιο συνιστά την πιο απλή έκφραση απόψεων και γνώμών.** Δοκίμιο σημαίνει αρχικό σχέδιασμα κειμένου, δοκιμαστικό έργο. Κείμενο περιορισμένης (όχι όμως όσης ενός άρθρου) έκτασης, που πραγματεύεται ένα συγκεκριμένο θέμα από διάφορους χώρους, κοινωνία, επιστήμη, πολιτική, τέχνη κλπ. Δεν εξαντλεί το θέμα αλλά αποδίδει με σαφήνεια τις απόψεις του γράφοντος, παρέχοντας το **έναυσμα για τον αναγνώστη να βρει το δικό του δρόμο αναζήτησης τη αλήθειας.** Προέρχεται από το γαλλικό *essai* (*essayer*= δοκιμάζω). Πρώτος χρησιμοποίησε ο M. De Montaigne (1558), για να δείξει ότι τα κείμενά του αποτελούσαν προσπάθειες προσεγγίσεως του θέματος.**

Επίλογος

Απλότητα είναι «η χάρις των Αγίων» και η γοητεία, ίσως, των αμαρτωλών, που έχουν συναίσθηση των αμαρτημάτων τους. Η υπερβολή, ποτέ, δεν είναι αρετή. Η αρετή είναι πάντα μια ποιοτική κορυφή. Ο απλός άνθρωπος το ξέρει και δεν τον νοιάζει η απέραντη σχολαστικότητα. Βρίσκει σχετικά εύκολα το «γνώθι σαυτόν» και τα όριά του και φροντίζει με **σωφροσύνη να μη τα υπερβεί. Η φρόνηση τού επιβάλλει την **αλήθεια με σύμφωνη γνώμη του Λόγου** και των **συναίσθημάτων** του. **Ζει τον κόσμο όσο απλά είναι δυνατόν, γιατί η σωφροσύνη του καθορίζει τα όριά του. Βλέπει τον κόσμο με αληθινό, ωραίο και αγαθό βλέμμα. Ο απλός άνθρωπος έχει εμπεδώσει τις βασικές έννοιες της ζωής με απλό τρόπο και είναι γαλήνιος, χωρίς άγχος ιδιαίτερο. Απολαμβάνει τη ζωή στα μέτρα του και είναι όλβιος, αλλά και στους συνανθρώπους του είναι ευχάριστος, γιατί είναι αγνός και χρήσιμος αληθινά.****

Ζει την πραγματικότητα, που συνιστά για εκείνον αιωνιότητα, ως παρόν, και νιώθει ευφροσύνη και πλήρωση. Δεν έχει τίποτε να αποδείξει γιατί απλά, δεν έχει τίποτε να επιδείξει.

Η απλότητα είναι αρετή που κατέχουν οι πραγματικά σοφοί. Είναι η σοφία των Αγίων ανθρώπων.

Δημήτρης Κ. Μπάκας
Φεβρουάριος 2020

